

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 45 / SEGONA ÈPOCA / JUNY 2000

**Consell
de Mallorca**

alimara

Núm. 45

Segona època, Juny 2000

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: 971 76 07 62
Fax: 971 76 19 52

Portada: Bodegó Oli damunt tela. Jorge Azri

Maquetació
i impressió: Gràfiques Marín

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

* Imprès amb paper ecològic

LES PRESTACIONS SOCIALS DES DE LA PERSPECTIVA DELS TREBALLADORS SOCIALS

Bàrbara Riera Arbona i
Mª Dolores Giménez Borràs
Diplomades en Treball Social

1. INTRODUCCIÓ

El Col·legi Oficial d'Assistents Socials i Treballadors Socials de les Illes Balears agraeix l'oportunitat que aquesta publicació ens dona per expressar la nostra opinió envers el camp de les prestacions.

Farem referència, fonamentalment, a les prestacions econòmiques directes o indirectes, puntuals o periòdiques que tenen com a finalitat ajudar a resoldre situacions de necessitat i millorar la qualitat de vida dels seus perceptors.

Aquesta puntualització podria ser gairebé innecessària pel que té de genèrica i poc definitiva si no tinguéssim en compte que igualment d'ambigu és també l'objectiu últim del «sistema de serveis socials».

El tema de les prestacions preocupa de manera especial al col·lectiu de treballadors socials per diversos motius entre els quals podem destacar:

- Encara que s'hagi incrementat el ventall de prestacions que tenim al nostre abast, podem constatar que no s'adapten a moltes de les necessitats que se'ns plantegen en la nostra tasca quotidiana. Tenim la desagradable sensació que moltes vegades només estam «tapant forats» i que els sistemes de protecció social públics més consolidats (sanitat, educació, habitatge, seguretat social, ocupació) no arriben a on haurien d'arribar en una societat amb el grau de desenvolupament com el nostre.

- Que encara que l'increment pressupostari de les diferents administracions, i dels recursos de protecció social disponibles, serveis socials a hores d'ara és un sistema poc desenvolupat. Les seves competències no estan clarament definides, així com les necessitats que hauria de cobrir.

- Que la dispersió i duplicitat de competències entre les diferents administracions genera confusió entre polítics, tècnics i ciutadans, alenteix el procés de consolidació de serveis socials amb totes les seves conseqüències, i fa possible el solapament, entre d'altres, de diferents prestacions i recursos.

- El fet que s'hagin incrementat els conceptes pels quals es pot tenir dret a una prestació econòmica (directa o indirecta) tot i que es bo, du implícit un increment dels tràmits burocràtics. Això suposa que una part molt important de la nostra jornada laboral la dedicam a la sol·licitud, tramitació i gestió de les diferents prestacions, emissió d'informes, gestions burocràtiques, etc. en detriment del temps dedicat a la intervenció pròpiament dita ja sigui individual, grupal o comunitària que, per altra banda, va ser el motiu pel qual vàrem elegir la nostra professió.

Al llarg d'aquest article intentarem aportar idees que puguin contribuir a donar solucions a aquests problemes que hem plantejat i a altres que descriurem a

partir d'aquí.

2. RENDA MÍNIMA DE SUBSISTÈNCIA COM A DRET EN UNA SOCIETAT DESENVOLUPADA

Les prestacions de serveis socials no constitueixen un fi per elles mateixes i normalment es tramiten a canvi d'un compromís per part de l'usuari. Ara bé, aquest plantejament no sempre és viable. Ens trobam amb situacions en què la manca de recursos per cobrir necessitats bàsiques és òbvia i no és possible o necessari plantejar-nos contraprestacions per part del receptor.

Arribats en aquest punt caldria replantejar-nos la possibilitat (que ja és una realitat a altres països de l'Europa Comunitària i objecte de reflexió a totes les comunitats autònomes) d'una renda mínima de subsistència per davall de la qual s'entén que la persona no té garantit el seu dret a una vida digna. L'accés a aquesta prestació no hauria de dependre de les possibilitats d'inserció, de les cotitzacions al sistema de seguretat social, del temps d'atur, de l'edat o grau de minusvàlua, etc.

Com a requisit previ, les diferents administracions haurien d'arribar a un acord en la quantitat que aquest mínim vital suposaria (amb les revisions periòdiques pertinents). En aquests moments cadascun dels sistemes es regeix per uns criteris diferents d'acord amb les seves competències, pressuposts i interessos. Així, es parla d'un salari mínim interprofessional, del 75% d'aquest, d'unes pensions mínimes (el ventall de pensions es tan ampli com els seus requisits i quantitats resultants perquè es calculen sobre la base d'una altra pensió de referència) d'un salari transitori comunitari (RMI), d'una renda d'inserció (Ministeri de Treball), etc.

Des de serveis socials s'intenta donar resposta a necessitats circumstancials i de col·lectius socialment desfavorits. Pensam que això resumeix molt sumàriament el nostre camp d'intervenció, però que cal remarcar-ho perquè ens resulta evident que amb les prestacions pròpies no estam donant cobertura només a aquest tipus de necessitats.

3. SERVEIS SOCIALS UN «CALAIX DE SASTRE»

Com ja hem dit abans, el sistema de serveis socials és un sistema encara immadur pel que fa a la seva estructura i competències, i pot ser per això recauen damunt ell les mancances dels altres sistemes de protecció social públics, de la mateixa manera que els germans petits de vegades carreguen amb la culpa dels malentesos dels seus germans grans.

Així, es justifica el fet que el ventall de conceptes pels quals se sol·liciten ajudes econòmiques sigui tan ampli i dispers. Aquí voldríem posar com a exemples del que és evident: les ajudes econòmiques per pagar audífons, ortodòncies, lloguers, habitatge, escolarització, llibres i material escolar, places de residències de gent gran privades, places de residències assistides per a majors i per a menors de 65 anys, etc. La tramitació d'aquestes ajudes consumeix una quantitat ingent de temps i energia dels treballadors socials i pensam que és urgent dedicar els esforços dels polítics i tècnics, que tenen encomanades tasques de planificació i avaluació, a fer una política social més racional, integradora i globalitzadora. En aquest sentit, i pel que ens pertoca, els col·legis d'Assistents Socials i Treballadors Socials tenim molt a aportar.

4. LA COORDINACIÓ INTERINSTITUCIONAL, UNA UTOPIA?

Les polítiques de benestar social han de partir del treball i el consens entre els

diferents sistemes de protecció social i impliquen necessàriament la coordinació interdepartamental i interinstitucional.

Som conscients de la dificultat que suposa arribar a un model unificat de gestió dels recursos entre altres coses perquè aquesta tasca està molt lligada a la voluntat política dels diferents nivells de l'administració (de diverses tendències polítiques) i responen als interessos de cada un d'ells. Hem de tenir en compte que aquí entra en joc un dels principis bàsics de la política econòmica com és la necessitat de distribuir recursos escassos entre necessitats il·limitades.

Precisament en aquest punt es on entra a concurs la professionalitat dels tècnics que han de dedicar els seus esforços a orientar la política social del territori en el que desenvolupen les seves funcions guiats per criteris d'eficàcia en la gestió.

Hem de convenir que, per dur-ho a terme, caldrà esbrinar quines són les mancances socials individuals i col·lectives segons diferents unitats d'anàlisi com ara el territori, edat, relació amb l'activitat econòmica, sectors de població¹, etc. Per fer aquest diagnòstic ens hem de dotar d'eines comunes de registre i d'anàlisi de la informació actualitzades i àgils que s'adaptin a les nostres necessitats.

A partir d'aquí i d'acord amb les prioritats establertes pels diferents nivells de l'administració amb les seves competències i tenint en conte el criteri d'oportunitat, s'ha de definir el que es vol i es pot fer amb els problemes detectats. Davant el risc de ser redundants insistirem en la necessitat de coordinació interdepartamental i el consens entre les institucions, organismes i serveis competents.

5. LA PRESTACIÓ COM A EINA

El nostre objectiu es rescatar les capacitats de la persona/família, grup o comunitat per obtenir la independència. Aquests propòsits es compleixen amb un seguit de procediments (metodologia) i l'experiència.

El disseny de la intervenció comprèn el diagnòstic de la situació, fer participació a la persona d'aquest diagnòstic i implicar-la en la resolució del problema de fons, plantejant objectius viables (per viables entenem assumibles tant per part de l'usuari com per part del professional) que s'aconseguiran mitjançant la intervenció professional i els recursos adients.

En aquest sentit, podem definir la nostra tasca de qualitat com aquella que s'adequa a les necessitats concretes. Durant la dinàmica del procés sempre hem de tenir present la importància de l'atenció i relació professional damunt la resta de recursos. Si les prestacions faciliten aquest procés, benvingudes siguin sempre que estiguin emmarcades en el disseny de la intervenció i no la substitueixin.

La interacció entre l'usuari i el professional es dona a partir d'una demanda² que no sempre s'ajusta a la situació de necessitat real. En primer lloc cal entendre-la, és a dir comprendre aquesta situant-nos en el context que envolta l'usuari. A partir d'aquí, si cal, es reconverteix la sol·licitud (demanda implícita).

En aquest sentit, entenem la prestació com una eina/vehicle que ens permet arribar a un altre tipus de relació i iniciar la intervenció social pròpiament dita. És a dir, començar el procés de canvi cap a la reinserció/inserció. La solució al problema no es basa en la concessió de prestacions sinó que va més enllà.

6. ELS TREBALLADORS SOCIALS COM A TRAMITADORS DE PRESTACIONS

El fet d'obviar la idea anterior i aplicar necessàriament el binomi demanda-recurs representa una passa enrera en la nostra professió. Suposa un joc pervers en el que

estan implicats els tècnics. Amb aquest tipus de pràctiques el que aconseguim és cronificar situacions.

Per altra banda, un perill imminent per als treballadors/es socials és la cada vegada més instituïda rutina d'emplenar documentació, necessària tal i com estan plantejats els serveis de protecció social. Aquesta tasca, de cada dia més exigent i burocratitzada, justifica davant les diferents instàncies de les administracions gestores de prestacions, el que, de fet, ja hauria d'estar justificat en el disseny de cadascuna de les intervencions i el dictamen tècnic que necessàriament les acompanya.

La confiança que l'instructor de l'expedient sap el que ha de fer amb ell, perquè a darrere hi ha tota una feina que té a veure amb la planificació d'un procés d'inserció, s'hauria de donar per suposada. Aquesta confiança -més justificada com més proper i descentralitzat és l'organisme encarregat de la gestió- permetria simplificar la tramitació de les prestacions i reduir la nostra percepció que els treballadors socials ens estam convertint en gestors.

7. CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest article, hem volgut transmetre la percepció que el nostre col·lectiu té del camp de les prestacions socials. En aquest sentit, hem apuntat una sèrie de suggeriments/reflexions que ens agradaria resumir breument:

- La necessitat d'una renda mínima de subsistència, independentment de la possibilitat de contraprestació per part de l'usuari, que s'hauria de calcular sobre la base d'uns mínims vitals comuns per a tots els sistemes de protecció social. Una quantitat fixa ajustada a la realitat i revisable cada any, també en termes reals.

- L'existència d'aquesta renda mínima de subsistència no eximeix la necessitat d'altres tipus de prestacions que duen implícita la intervenció professional i el compromís per part de l'usuari amb aquesta.

- Les prestacions econòmiques, una vegada satisfetes les necessitats mínimes de subsistència abans esmentades, no haurien de constituir un fi per elles mateixes.

- És possible la intervenció sense la mediació d'una prestació econòmica. El procés de canvi bàsicament requereix dos protagonistes: l'usuari/client i el professional.

- Delimitar les competències exclusives del sistema de serveis socials no ha de ser incompatible amb unes polítiques socials integradores. S'han d'incrementar els esforços per coordinar prioritats, actuacions i recursos entre les diferents administracions i departaments. Hem d'aconseguir una gestió eficaç i eficient dels recursos i prestacions evitant les duplicitats i solapaments existents.

- El dictamen del treballador social ha de tenir un pes específic que ara mateix no té.

Des del Col·legi Oficial d'Assistents Socials i Diplomats en Treball Social pensam que la situació actual és prou complexa com perquè aquest article no sigui només una simple reflexió, sinó un incentiu per continuar fent propostes de treball dirigides a millorar-la. Per aconseguir-ho serà imprescindible la voluntat i l'interès de totes les parts implicades, tant des de l'esfera política com des de la tècnica. Només situant-nos en aquest punt de partida podrem pensar a garantir una situació de futur més adient³.

NOTES

- 1 Entenent per sector de població no com una característica intrínseca de la persona, sinó de la situació de necessitat que pateix en un moment determinat i que l'identifica amb un grup més ampli d'individus.
- 2 L'existència d'una demanda directa tot i que seria desitjable, no sempre es dona i moltes vegades intervenim a instàncies d'altres persones, professionals i institucions.
- 3 Des del Col·legi Oficial d'Assistents Socials i Diplomats en Treball Social, estam oberts a tots els suggeriments, reflexions i puntualitzacions que sobre el tema es vulguin fer.